

The Middle Kingdom and Persian Tribute-Kings in Classical Chinese Texts; An Examination of a Claim

Hamidreza Pashazanous*

Abstract:

The art of historiography in China, like any other country, is influenced by the country's culture. In China, at least from centuries before Confucius, the tradition was the basis of popular culture, which naturally influenced the thoughts of Chinese historians. One of the most important traditions influencing the minds of Chinese historians was the traditional Chinese worldview, which survived for centuries. While other countries took their name from the tribes that inhabited their land, the Chinese had called their country Zhongguo (Middle land) since the early centuries of the first millennium BC. The emergence of this idea, which was originated from the cosmopolitan philosophy of ancient China, led the Chinese emperors to claim to be 'Son of God' and to consider the surrounding countries as barbarians and tax collectors who should "come and develop". For example, the narrations of ancient Chinese historians about the Arsacid and Sasanids kings of Iran and West Asia emphasized that the kings of Iran always offered gifts to the Chinese emperors and even asked the emperor for help and guidance in the affairs of their country. Considering the importance of this claim, the present study intends to study the nature of the Iranian kings' interaction with Chinese emperors in Chinese texts by reading, comparing, and analyzing reports of Chinese texts and examining the nature of this claim. The author of the present study assumes that the idea of Zhongguo was used by Chinese historians in their work 'to offer' gifts to Chinese emperors only to emphasize the central position of their emperors. The author believes that, according to the idea of the Middle Kingdom, the phrase 'to offer gifts' was deliberately used by Chinese historians, merely, to emphasize 'the central position of their emperors'.

Introduction:

The unique characteristics of Chinese culture made the Chinese people be aware of their past. These unique characteristics also helped them to get through periods of internal turmoil. Such historical awareness has also kept cultural, social, and political traditions alive. One of these traditions is the political worldview of this land, which has been passed down from generation to generation by China's political elite and has become a dominant belief in the political vision of Zhongguo. The preservation of these traditions by the government examinations based on Confucius's teachings helped the Chinese to preserve the legacy of the Middle Kingdom. According to Confucius, the emperor was at the top of the world's political hierarchy, and Chinese rituals legitimized his rule by performing ceremonies or paying homage to the emperor. This hierarchy was also defined for China's neighboring countries, and the presence of the emperor at the head of the affairs ensured great harmony for all

* Assistant Professor of Ancient History of Iran, department of History, Faculty of Literature and Humanity, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

(Corresponding Author) h.pasha@ltr.ui.ac.ir

beings, and his weakness or absence could destroy the harmony of the world. In this way, the unconditional obedience to the emperor was expected even from other nations, because the emperor in the Middle Kingdom preserved the great harmony of the world.

Emphasis on China's centrality, the exceptionalism of China-specific values as well as the strict observance of imperial rites by those inside and outside the Middle Kingdom were among the most important concerns and points made in reports by Chinese historians. Chinese texts have repeatedly spoken of the quantity and quality of the gifts, emperors' advice to the Persian kings, and the awarding of titles to the Persian kings and local rulers of Iran. The importance of such issues in Chinese texts has made it necessary to study them. In the present study, an attempt has been made to combine the relevant information in classical Chinese texts with modern studies in order to analyze the culture of Chinese self-centeredness and the approach of Chinese historians towards ancient Iran.

Materials and Methods:

Due to a lack of comprehensive studies on the political thought of ancient Chinese historians and their approach to the world around them, it is necessary to identify information on the culture of Chinese self-centeredness from a variety of primary sources, including Chinese classical texts and archaeological sources, integrating them with modern studies. The study follows a historical perspective with philological and historiographical tools. Comparative analysis was one of the important methods used in this research.

Discussion of Results and Conclusions:

The concepts of 'Zhongguo', 'Son of God', and 'distant barbarians' were the most important aspects of the political worldview of ancient China. The Chinese emperors believed that it was useless to try to subjugate countries that were located far away from China. This worldview brought them the exceptional culture of Zhongguo. In this exceptionalism, it was not Chinese ideas and values that were exported, but the task of the barbarians to travel to China and search for these ideas and values. As mentioned, the concept of the territory of Zhongguo and the surrounding barbarians was an emphasis on the centrality of Chinese civilization, which was also reflected in Chinese historical texts. Accordingly, such historians always speak of offering gifts to their emperors because they consider their land as the center of the world and the emperor as its axis. In fact, the flattery of the emperor, along with the strict observance of imperial rituals, were central to the political culture of China or the Middle land. The offering of gifts by the Parthian and Sassanid kings and the kings' letters, including Ghobad I's letter to the Chinese emperor, was interpreted in this light. In fact, the 'tribute system' was often linked to the 'Confucian world order', under which neighboring countries offered 'tribute' to guarantee peace and trade. Neighboring tribes or kingdoms were forced to send an envoy to China to pay tribute to the Chinese emperor. In Chinese texts, this view was extended to distant lands to emphasize the pivotal role of the 'Son of God' in the world. Specifically, the report of Chinese historians on the emperor's decree to King of Tabarestan is a clear example of their emphasis on the emperor's godly domination in the world of that time, the centrality of the middle kingdom, and of course the efforts of distant lands to learn from the emperor.

Keywords:

Middle Kingdom, Iran, China, Historiography, Worldview.

References:

1. Ban, G. (1959). *Hanshu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
2. Boltz, W. G. (1986). Early Chinese Writing. *Journal of World Archaeology*, 17(3), 420-436.
3. Chai, Ch., & Chai, W. (2017). *The Story of Chinese Philosophy*. Translated by Ali Pashai. Tehran: Nashre Negahe Moaser.
4. Cheng, A. (1993). Ch'un Ch'iu, Kung Yang, Ku Liang and Tso Chuan. In *Early Chinese Texts: A Bibliographical Guide*, Edited by Michael Loewe, Early China Special Monograph Series. 2. Berkeley: Society for the Study of Early China; Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, 67-76.
5. Compareti, M. (2003). The Last Sasanians in China. *Journal of Eurasian Studies*, 2(2), 197-213.
6. Confucius. (n.d). *The Chinese Classics: The Life and Teachings of Confucius (Analects, Great Learning, Doctrine of the Mean)*. Translated by James Legge. Oxford: Clarendon Press.
7. Confucius. (n.d). *The Chinese Classics: The Shoo King or the Book of Historical Documents (Two Parts)*. Vol. 3, Part. 1. Translated by James Legge. Oxford: Clarendon Press.
8. Daryaeae, T. (2003). The Sons and Grandsons of Yazdgird in China. *Iranshenasi: A Journal of Iranian Studies*, (3), 540-548.
9. Dreyer, J. T. (2016). *China's Political System: Modernization and Tradition*. Translated to Persian by Fariborz Arghavani Pirsalami and Fatemeh Foroutan. Tehran: Mokhatabook.
10. Fairbank, J. K. (1942). Tributary Trade and China's Relations with the West. *The Far Eastern Quarterly Journal*, 1(2), 129-49.
11. Fan, Y. (1971). *Hou Hanshu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
12. Feng, Y. L. (2017). *A Short History of Chinese Philosophy*. Translated by Farid Javaher Kalam. Tehran: Nashr-e-Farzane Rooz.
13. Fitzgerald, C. P. (1956). Continuity in Chinese History. *Historical Studies: Australia and New Zealand*, 7(26), 136-148.
14. Hill, J. E. (2009). *Through the Jade Gate to Rome: A Study of the Silk Routes during the Later Han Dynasty 1st to 2nd Centuries CE: An Annotated Translation of the Chronicle on the 'Western Regions' in the Hou Hanshu*. Charleston: BookSurge Publishing.
15. Huang, Ch. (2006). The Idea of "Zhongguo" and Its Transformation in Early Modern Japan and Contemporary Taiwan. *Taiwan Journal of East Asian Studies*, 3(2), 91-100.
16. Hughes-Warrington, M. (2000). *Fifty Key Thinkers on History*. London: Routledge.
17. Hulsewé, A. F. P., & Loewe, M. (1979). *China in Central Asia: The Early Stage 125 BC – AD 23: An Annotated Translation of Chapters 61 and 96 of the History of the Former Han Dynasty*. Leiden: Sinica Leidensia.
18. Ibn Esfandiari, B. M. (1951). *Tārīkh-e Tabarestan*. Corrected by Abbas Iqbal. Tehran: Enteshārāt-e Kolāleh-Khāvar.
19. Jaspers, K. (2019). *Confucius*. Translated by Ahmad Samei Gilani. Tehran: Kharazmi Publication.
20. Kissinger, H. (2011). *On China*. New York: The Penguin Press.
21. Linghu, D. (1971). *Zhoushu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
22. Lipman, J. (2009). The "Rise" of China: Continuity and Change. In *Global Giant: Is China Changing the Rules of the Game?* Eva Paus, Penelope B. Prime, and Jon Western (eds.), Hampshire, Palgrave MacMillan, 29-47.

23. Liu, X. (1975). *Old Books of the History of Tang Dynasty*. Beijing: Biographieslives.
24. Mǎ, D. (2006). *Wenxian Tongkao*. Available at Database of Chinese Classic Ancient Books Via <http://www.guoxue123.com/shibu/0401/01wxtk/342.htm>
25. Ouyang, X., & Song Q. Zh. (1975). *New Books of the History of Tang Dynasty*. Beijing: Chinese Publisher.
26. Pashazanous, H. R., & Sangari, E. (2018). The Last Sasanians in Chinese Literary Sources: Recently Identified Statue Head of a Sasanian Prince at the Qianling Mausoleum. *Iranian Studies*, 51(4), 499-515.
27. Russell, B. (2017). *The Problem of China*. Translated by Amir Soltanzadeh. Tehran: Nashre Elm.
28. Shaughnessy, E. L. (1993). Shang Shu. In *Early Chinese Texts: A Bibliographical Guide*. Edited by Michael Loewe, Berkeley: Society for the Study of Early China; Institute for East Asian Studies, University of California Berkeley, 376-389.
29. Sima, Q. (1959). *Shiji*. Beijing: Zhonghua Shuju.
30. Twitchett, D. (1979). *Cambridge History of China, Sui and T'ang China 589-906*. Cambridge: Cambridge University Press.
31. Wang, Q. (1960). *Cefu Yuangui*. Chinese Text Project, Online Edition, Available at <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=657319>
32. Wang, T. (2007). *Parthia in China: A Re-Examination of the Historical Records*. IB Tauris.
33. Watson, B. (1958). *Ssu Ma Ch'ien Grand Historian of China*. New York: Columbia University Press.
34. Wei, Sh. (1974). *Weishu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
35. Wei, Zh. (1973). *Suishu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
36. Wilkinson, E. (2012). *Chinese History: A New Manual*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center.
37. Yao, Ch., & Yao, S. (1973). *Liangshu*. Beijing: Zhonghua Shuju.
38. Zhou, W. J., & Zhang, J. P. (2007). On the Academic Argument that the Chinese Nation Is One. *Minzu Yanjiu*, 3, 20-29.

فصل‌نامه علمی پژوهش‌های تاریخی (نوع مقاله: پژوهشی)

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه اصفهان

سال پنجاه و هفتم، دوره جدید، سال سیزدهم

شماره دوم (پیاپی ۵۰)، تابستان ۱۴۰۰، صص ۳۴ - ۱۹

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۹/۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۴

Doi: <https://dx.doi.org/10.22108/jhr.2020.126127.2106>

پادشاهی میانه و شاهان خراج‌گزار ایران در متون کلاسیک چینی؛ بررسی یک ادعا

حمیدرضا پاشازانوس*

چکیده

تاریخ‌نگاری در چین، مانند هر کشور دیگری، از فرهنگ آن کشور متأثر است. در چین دست‌کم از قرن‌ها پیش از کنفوسیوس، سنت اساس فرهنگ مردم بود که به طور طبیعی بر اندیشه مورخان چینی نیز تأثیر نهاد. جهان‌بینی سنتی چین از مهم‌ترین سنت‌های تأثیرگذار بر ذهن مورخ چینی است که با وجود تحولات سیاسی و انحطاط سیاسی در برخی دوره‌های تاریخ چین، همچنان شالوده اصلی نگاه سیاسی چینی‌هاست. در حالی که کشورهای دیگر نام خود را از اقوام ساکن یا ویژگی خاص سرزمین خود گرفته‌اند، مردم چین از ابتدای هزاره نخست پیش از میلاد، کشور خود را جون‌گوا ((Zhōngguó(中國))، سرزمین میانه، خوانده‌اند. وجود این بینش که از فلسفه کیهان‌پژوهی چین باستان برخاسته بود، باعث شد امپراتوران چین ادعای «خدایگانی» داشته باشند؛ بنابراین کشورهای اطراف را بربر و باج‌گزار خود می‌دانستند که باید «بیایند و متحول شوند»؛ برای نمونه، روایت‌های مورخان چین باستان درباره شاهان اشکانی و پادشاهان پارس و فرمانروایان محلی ایران بر این نکته تأکید می‌کند که شاهان ایران همواره برای امپراتوران چین هدایایی در حکم پیشکش می‌فرستادند و حتی در امور مملکتشان از امپراتور یاری و راهنمایی می‌خواستند. نظر به اهمیت بررسی این ادعا، مقاله حاضر بر آن است با روش خوانش و بررسی و تحلیل گزارش‌های متون چینی، ابتدا مفهوم جون‌گوا را تحلیل کند؛ سپس نوع تعامل شاهان ایرانی با حاکمان چین را در متون چینی واکاوی کند و ماهیت این ادعا را بررسی کند. فرض نویسنده این است که مورخان چینی به واسطه اندیشه خودمركزی‌بینی نخبگان چین باستان، از عبارت «پیشکش کردن هدایا» فقط با هدف تأکید بر جایگاه «خداگونه» امپراتور در سرزمین میانه استفاده می‌کردند.

واژه‌های کلیدی: پادشاهی میانه، ایران، چین، تاریخ‌نویسی، جهان‌بینی.

* استادیار، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسؤول) h.pasha@ltr.ui.ac.ir

مقدمه

این سنت‌ها همانند زنجیری، عامل حفظ کیان و میراث پادشاهی میانه شده است.

به باور کنفوسیوس، امپراتور بشریت بر فراز نظام سلسله‌مراتب سیاسی جهان قرار داشت و تشریفات چینی با اجرای دقیق مراسمی نظیر «کاو تاو»^۳ یا ادای احترام در برابر امپراتور، به سلطه او مشروعیت می‌بخشید. این سلسله‌مراتب برای کشورهای هم‌جوار چین نیز تعریف شده بود و وجود امپراتور در رأس امور، هارمونی بزرگ را برای همه موجودات تضمین می‌کرد. در مقابل نیز ضعف یا فقدان او، هارمونی جهان را از بین می‌برد. به این ترتیب، حتی انتظار می‌رفت سایر ملت‌ها نیز این جهان‌بینی را رعایت کنند؛ چون در پادشاهی میانه، امپراتور حافظ هارمونی بزرگ جهان بود.

در گزارش‌های مورخان چینی درباره روابط دیپلماتیک دربار چین با ایران، پررنگ‌ترین دغدغه‌ها و نکته‌های اشاره شده عبارت بود از: تأکید بر مرکزیت چین؛ نقش هارمونیک امپراتور؛ استثنائگرایی ارزش‌های چین که مختص چین بود؛ رعایت دقیق تشریفات امپراتوری توسط اشخاص داخل و خارج پادشاهی میانه.

متون چینی بارها از کمیت و کیفیت هدایا، راهنمایی‌ها و اندرزهای امپراتور به شاهان ایرانی، اعطای لقب‌ها به شاهان پارس و حاکمان محلی ایران، بی‌نیازی امپراتور چین و منزلت و جایگاه پذیرفته‌شده او توسط ایرانی‌ها سخن گفته‌اند. طرح این مسائل در متون چینی، بررسی آنها را ضروری کرده است. به علت فقدان پژوهشی در زبان فارسی درباره اندیشه سیاسی مورخان چین باستان و رویکرد آنها به جهان پیرامون، از جمله ایران، در پژوهش حاضر تلاش شده است اطلاعات مربوط در متون کلاسیک چینی با مطالعه‌های مدرن تلفیق شود. با این هدف که

فلسفه ریشه‌دار کنفوسیوسی، زبان و خط پیوسته و زنده و نیز تاریخ‌نویسی مدون و منظم باعث شد چین یکی از معدود تمدن‌هایی باشد که دچار گسست تاریخی نشده است.^۱ حافظه تاریخی قدرتمند مردم چین و ناخودآگاه جمعی آنها عاملی شده است تا حتی پیش از وجود دانش‌های مدرن باستان‌شناسی و تاریخ‌شناسی، مردم از محل دفن امپراتورانی همچون چین‌شی‌هوان (Qin Shi Huang (秦始皇)) مطلع باشند.

شاید چینی‌ها تنها ملتی باشند که برای آنها فهم کتیبه‌های عصر کنفوسیوس در دوران حاضر نیز امکان‌پذیر باشد و خوانش آن تنها به متخصصان زبان چینی کلاسیک محدود نیست. این همه از این حکایت دارد که برخلاف گفته مارکس: «تاریخ در آسیا به خواب نرفته» و در ذهن مردم چین همواره زنده بوده است؛ یا شاید به قول رژیس هوک (Régis Huc)، مبلغ مسیحی سده نوزدهم: «در روند بررسی تاریخ ملت‌ها، ما عادت کرده‌ایم که یک نقطه شفاف عزیمت برای آنها تعریف کنیم و از آن نقطه به بعد تولد، زوال و فروپاشی آنها را مرور کنیم. اما درباره چین این امر امکان‌پذیر نیست. به نظر می‌رسد آنها همیشه در همین مرحله از توسعه و پیشرفت امروزی می‌زیسته‌اند». نبود گسست تاریخی، مردم چین را همواره به گذشته خود آگاه نگه داشته است تا موفق شوند دوره‌های آشوب‌های داخلی را به راحتی سپری کنند.^۲

چنین آگاهی تاریخی، سنت‌های فرهنگی و اجتماعی و سیاسی را نیز زنده نگه داشته است. جهان‌بینی سیاسی سرزمین چین از جمله این سنت‌هاست که نخبگان سیاسی چین، نسل‌به‌نسل آن را منتقل کرده‌اند و در بینش سیاسی سرزمین میانه، به باوری مسلط تبدیل شده است. به واسطه سیستم آزمون محور مبتنی بر اندیشه کنفوسیوس، نگهداشت

تمام چین را دربرگرفت. در واقع، مفهوم جون‌گوا سرچشمهٔ نخبگان معاصر چین، همچون لیان‌چی‌چاو (Liang Qichao)، برای ابداع اصطلاح قومی ملی ملت چین یا جون‌خوا مین‌زو (Zhonghua minzu (中华民族)) شد (Zhou Wenjiu et al, 2007: 20-21).

مطالعه‌های اخیر نشان می‌دهد در متون کلاسیک پیشاکنفوسیوس، اصطلاح جون‌گوا دربرگیرندهٔ سه معنی اصلی بود: چین جغرافیایی و چین سیاسی و چین فرهنگی. از نظر جغرافیایی، جون‌گوا در مرکز جهان قرار داشت (Huang, 2006: 92-94). سرزمین‌های مجاور آن نیز، تنها در حکم مناطق مرزی حاشیه در نظر گرفته می‌شدند. از نظر سیاسی، جون‌گوا به مناطقی گفته می‌شد که امپراتور آنجا را اداره می‌کرد و بر امور آن نظارت داشت (Confucius, 1939: 22-23). مناطق بیرون از این حوزه، نواحی مردم بربر محسوب می‌شد. این باور در متون کلاسیک چینی و متونی که کنفوسیوس ویرایش کرده است نیز دیده می‌شود. در کتاب داشوئه (Da Xue (大學)) آمده است:

唯仁人放流之，逆諸四夷，不與同中國
«فقط یک شخص خیرخواه می‌تواند چنین مردی [انسان بدذات] را اخراج کرده و و به تبعید فرستد و او را برای زندگی در میان چهار قبیله بربر و نه زندگی همراه با [افراد متمدن] در جون‌گوا [چین] دور سازد» (Confucius, 1893: 378).

این جمله از شکل‌گیری مفهوم سرزمین میانه در ذهن نخبگان چینی، از قرن‌ها پیش از کنفوسیوس، نشان دارد. در حالی که امپراتور حافظ سرزمین میانه بود، نخبگان سیاسی و اجتماعی به ابداع قوانین برای جامعه‌ای متمدن موظف بودند. بنابراین مفهوم جون‌گوا از منظر فرهنگی به جهان متمدنی اطلاق می‌شد که اقوام مجاور آن در توحش به سر می‌بردند.

این‌گونه، فرهنگ خودم‌رکزبینی چینی‌ها و رویکرد مورخان چینی به ایران تحلیل شود. از این رو مسئلهٔ اصلی نویسنده آن است که با رویکرد توصیفی تحلیلی، در ابتدا مفهوم جون‌گوا و خودم‌رکزبینی مورخان چین باستان را توضیح دهد؛ سپس گزارش‌های مورخان چینی دربارهٔ شاهان ایران را نقل کند تا با بررسی آنها مشخص شود رویکرد مورخان چینی به شاهان ایران، از فرهنگ سیاسی استثنام‌محور چین برخاسته بوده است.

جون‌گوا (Zhōngguó(中國)): شکل‌گیری یک تاریخ در بستر جغرافیا

در حالی که جهانیان سرزمین چین را با نام «چین» می‌شناسند، مردم چین از گذشته‌های دور، کشور خود را جون‌گوا و مردم آن را جون‌گوارن (Zhōngguó rén (中國人)) می‌نامیدند. قدیم‌ترین و نزدیک‌ترین اشاره به این نام، در خط‌نوشته‌های جیا‌گوون (Jiǎgǔwén (甲骨文)) بر روی استخوان در دورهٔ شان (۱۶۰۰ تا ۱۰۴۶ ق.م) مشاهده شده است. در این کتیبه‌ها، از جون‌شان (Zhōng shāng (中商)) استفاده شده که بر مرکزیت پادشاهی شان در چین اشاره کرده و به احتمال بسیار، منبع مفهوم «جون‌گوا» در دوران آینده بوده است.

پیش از اتحاد چین، چین‌شی‌هوان این اصطلاح را بارها در متون تاریخی چین به کار برده و گویا مفهومی فرهنگی قومی بوده که برای مشخص کردن محل سکونت مردم شیا (Xia(夏)) و دولت‌های متحد آنها استفاده می‌شده است. استفادهٔ کهن‌ترین متون چینی، از جمله متون ویرایش‌شدهٔ کنفوسیوس، از این مفهوم از تفکر خودم‌رکزبینی نخبگان چینی نشان داشت که به مرور و با گسترش سلطهٔ حاکمان چین، نواحی اطراف را نیز شامل شد و در دوران معاصر،

مردم چین باستان است. این نوع خودآگاهی در طول تاریخ تا قرن نوزدهم میلادی حفظ شد. همان طور که در مقدمهٔ رمان مشهور «سه پادشاهی» دربارهٔ پادشاهی میانه (چین) آمده است: «این سرزمین که دیربست پراکنده است، متحد باید گردد؛ این امپراتوری که دیربست متحد است، پراکنده باید گردد؛ پراکندگی، اتحاد؛ اتحاد، پراکندگی؛ همیشه این گونه بوده و این گونه خواهد بود».^۶ باور به جایگاه ویژه و تزلزل‌ناپذیر پادشاهی میانه باعث شد امپراتوران چین جایگاهی خداگونه داشته باشند که با بسط فلسفهٔ سلسله‌مراتبی کنفوسیوس در جامعهٔ چین، برای مردم چین درخور فهم شد. بر همین اساس، مورخان چین در آثار خود، برای امپراتور تأکیدی محوری قائل شدند و هدایای شاهان خارجی، از جمله ایران را خراج در نظر می‌گرفتند. در ادامه، دربارهٔ این نگرش ادعاگونه، بحث می‌شود.

سخنی دربارهٔ ویژگی‌های تاریخ‌نویسی چین باستان

ایران باستان سنت تاریخ‌نویسی مدونی نداشت و برای این امر، علت‌های مختلفی نوشته‌اند. اطلاعات مندرج در منابع تاریخی و باستان‌شناختی این دوران، تا حدی اندک، نبود تاریخ‌نویسی مدون را پوشش داد که البته برخی از آنها از بین رفته و اندکی باقی مانده است؛ اما تاریخ‌نویسی در چین، به دوران سلسلهٔ شان (حدود ۱۶۰۰ تا ۱۰۴۶ ق.م) برمی‌گردد. نمونه‌های مکتوب بسیاری از کتیبه‌ها و پیشگویی‌ها و سابقه‌های نام‌خانوادگی که روی پوسته یا استخوان لاک‌پشت تراشیده شد یا نقاشی شد، شکل نخستین ثبت تاریخ در چین بود (Boltz, 1986: 436). قدیمی‌ترین متون باقی‌مانده از تاریخ چین، در کتاب اسناد یا شان‌شو (Shangshu) جمع‌آوری شده است (Shaughnessy, 1993: 376-377).

در همین زمان بود که برای مردم خارج از سرزمین میانه، اصطلاحات تحقیرآمیز به کار رفت. اصطلاحاتی همچون من (蠻) (Man) برای بربرهای جنوبی، ایی (夷) (yi) برای بربرهای شرقی، زون (戎) (zon) برای بربرهای غربی و درنهایت دیی (狄) (di) به معنی بربرهای شمال. استفاده از این اصطلاحات، تأکیدی بر منحصر به فرد بودن مردم جون‌گوا بود.

بررسی متون کلاسیک چین باستان و نیز آثار فیلسوفانی همچون کنفوسیوس و منسیوس نشان می‌دهد متفکران و مورخان و فیلسوفان چینی به تدریج، فرهنگ جون‌گوا را با فرهنگ نخبگان مترادف کردند؛ تا حدی که از نظر آنها، عالی‌ترین استاندارد فرهنگ را نشان می‌داد. در نظم سیاسی پیشامدرن آسیای شرقی، جون‌گوا از لحاظ سیاسی اهمیت محوری دربار چین و از منظر فرهنگی مفهوم وطن را در خود داشت. جملهٔ زیر از ژان‌گوا سه (戰國策) (Zhan Guo Ce)^۷ خود گویای تصور نخبگان چینی از جون‌گواست:

中國者，聰明叡智之所居也，萬物財用之所聚也，賢聖之所教也，仁義之所施也，詩書禮樂之所用也，異敏技藝之所試也，遠方之所觀赴也，蠻夷之所義行也。

«جون‌گوا جایی است که افراد متبحر و خردمند در آنجا زندگی می‌کنند و موجودات و ابزارهای مفیدی یافت می‌شود. جایی که حکما و صاحبان ارزش دستور می‌دهند، خیرخواهی و مناسب‌بودن بیان می‌شود. جایی که آثار کلاسیک شامل قصیده‌ها، اسناد، آیین‌ها و موسیقی دنبال می‌شود. جایی که ایده‌ها و تکنیک‌های مختلف امتحان می‌شود. جایی که افراد دور برای مشاهده فرستاده می‌شوند. جایی که حتی انسان من و ایی [بربرهای جنوبی و شرقی] رفتار مناسبی از خود نشان می‌دهند».

این بخش به‌وضوح بیان‌کنندهٔ میزان خودآگاهی

می‌آیند تا خراجشان را بپردازند.

درواقع، اشاره مکرر متون چینی به فاصله شهرها و کشورهای مختلف با پایتخت سرزمین پسر خدا، بارزترین شاهد ذهنیت مرکزبینی پادشاهی میانه است؛ برای نمونه، باید به جزئیات مربوط به فاصله شهرهای ایران اشکانی یا ساسانی با پایتخت چین اشاره کرد که در نوع خود جالب توجه است (Ban Gu, 1959, j.96: 3889-3890; Fan Ye, 1971, j. 88: 2918-19).

سیماجیان که کارهای پدرش را ادامه داد و کامل کرد، مطلب‌ها و سنت‌های موجود درباره تاریخ چین را از دوره‌های گذشته تا زمان خود، در اثری واحد گردآوری کرد. او برای این منظور، الگویی سیاسی طرح کرد که مورخان رسمی با اصلاحات و تعدیل‌هایی، تا پایان عمر امپراتوری چین در سال ۱۹۱۱م، از آن پیروی می‌کردند. این الگو رویکردی چسب و قیچی بود. او تلاش کرد دستاوردهای منفی و مثبت امپراتوران را نیز ثبت کند (Watson, 1958: 95-98).

اگر به دستاورد امپراتوران ابداع سیماجیان نگاهی منصفانه بود، پان‌کو تاریخ سلسله‌ای و بررسی تاریخ یک سلسله حول امپراتوران هان را بنیان گذاشت که در عمل، مسئول مرحله بعدی تکامل در تاریخ‌نگاری رسمی چین محسوب می‌شود. پان‌کو نخستین اثر سلسله‌ای را درباره سلسله هان تألیف کرد و از الگویی که سیماجیان بنا نهاده بود، دور شد. در تألیف هان‌شو، بر جهان‌بینی سیاسی خاص چین باستان که تمام امور حول امپراتور یا «هارمونی بزرگ» در سرزمین میانه می‌چرخید، تأکید شد و آثار سلسله‌ای دیگر نیز به آن توجه کردند.

سرنوشت تلخ سیماجیان و پان‌کو و فانیه که سیماجیان زندانی و عقیم شد و پان‌کو در شصت‌سالگی در زندان مرد و فانیه در چهل‌وهفت‌سالگی اعدام شد، گویای این امر است که مورخان وابسته به حاکمان در محیط سیاسی خاصی

سالنامه بهار و پاییز یا چون‌چیو (Chunqiu) و وقایع‌نگاری رسمی ایالت لو که به کنفوسیوس منسوب‌اند، نخستین سالنامه‌های چین بودند (Wilkinson, 2012: 612)؛ اما نخستین بار با تألیف شی‌جی (Shiji 史記) توسط سیماجیان (حدود ۱۴۵ تا ۸۶ ق.م) و هان‌شو به دست بان‌گو (Ban Gu (班固)) (حدود ۳۲ تا ۹۲ م)، تاریخ‌نویسی در چین شکل مدون و مستند و منظم به خود گرفت.

نگاه کنفوسیوس به سنت گذشته و تأکید او بر اهمیت پاسداشت سنت، باعث شده بود پیروان مکتب او تاریخ را بسیار مهم انگارند و برای حفظ سنت و میراث گذشته، از آن استفاده کنند (چو‌جای، ۱۳۹۶: ۶۱). درحقیقت، اعتقادی قدیمی وجود دارد مبنی بر اینکه کنفوسیوس از سالنامه‌ها در حکم کتاب درسی استفاده می‌کرد و هنگام نقل آنها، تفسیرها و توضیحات شفاهی خود را به شاگردان انتقال می‌داد. برخلاف بیشتر فیلسوفان که راه رستگاری را راه دانش می‌دانستند، کنفوسیوس راه رستگاری را شناخت روزگار باستان می‌دانست (یاسپرس، ۱۳۹۸: ۱۴). او می‌گفت: «به مطالعات باستانی ایمان دارم و عشق می‌ورزم» (Confucius, 1893: 201).

پرسش‌های کنفوسیوس برای شناخت تاریخ، نگاه او به فرهنگ جون‌گوا در حکم فرهنگ نخبگان و تعریف جایگاهی خداگونه برای امپراتور و تفسیر سلسله‌مراتبی او از جامعه و نگاه مورخان چین را شکل داد. سیماجیان، پان‌کو، فانیه (Fan ye (範曄)) (۳۸۹ تا ۴۵ م) و دیگر مورخان چینی متأثر از کنفوسیوس، هارمونی جهان را حول محور امپراتور دانسته‌اند. درواقع در فرهنگ «خودمرکزپندار» این مورخان (Fairbank, 1949: 129; Cheng, 1993: 67)، سرزمین‌های مختلف برحسب مسافتشان با پایتخت چینی‌ها اندازه‌گیری می‌شوند و مردمان از دوردست‌ها

به مرز شرقی کشور بشتابند. هنگامی که فرستادگان هان دوباره برای بازگشت به چین مصمم شدند، پادشاه آن‌سی فرستادگان خود را برای همراهی به آنها اعزام کرد تا از نزدیک ببینند که کشورشان تا چه اندازه بزرگ و وسیع است. این فرستادگان تخم پرندگان بزرگ و هنرمندان بندباز که از لیسوان (黎軒) (Líxuān) [روم شرقی] جلب شده بودند، به عنوان هدیه به دربار هان تقدیم داشتند. امپراتور از این موضوع خوشحال شد. (Sima Qian, 1959, j.123: 3172-3173)

این نخستین گزارش از فرستادن هدایا به دربار هان است که در نوع خود، نخستین گزارش از تبادل سفیر بین دو کشور ایران و چین نیز به حساب می‌آید. نکته جالب در متون چینی، نوع ارسال سفیر است. در این متون همواره پادشاهان ایرانی، به مانند اشکانیان، به دربار امپراتوران چین سفیر با هدایای نادر و گران بها «پیشکش می‌کردند» و در مقابل، گاهی امپراتوران چین تنها «سفیر به دربار آنها می‌فرستادند». گویا این متون براساس جهان‌بینی سیاسی که امپراتور و نخبگان چینی بر آن تأکید می‌کردند، به طور عمده از واژه «شیان» (獻 Xiàn) استفاده می‌کردند که «پیشکش کردن یا نثار کردن» معنی می‌دهد. گفتنی است در چین باستان، به طور معمول از این واژه برای اهدای هدایا به خدایان و امپراتور استفاده می‌شد که جایگاه خداگونه داشت. در مقابل، هنگام گزارش ارسال سفیر امپراتور به دربار پادشاهان ایران، واژه «ارسال سفیر (shǐ، چینی: 使)» را به کار می‌بردند که هر دو واژه در متن بالا مشخص شده است.

در متون هان‌شو و هوهان‌شو نیز باز از ارسال سفیر و هدایا به دربار هان سخن رفته است. نویسنده هان‌شو از گزارش شی‌جی رونویسی کرده و باز از جمله «ارسال سفیر توسط امپراتور چین به دربار

می‌زیسته‌اند. محیطی که نارضایتی حاکمان زمان، زندانی شدن یا حتی مرگ آنها را موجب می‌شد. از این رو، اثر آنها از انگیزه‌های سیاسی عاری نبوده است؛ برای مثال، این آرزوی امپراتور اوو از دودمان هان بود که نفوذ سلسله هان تا ده‌هزار لی (پنج‌هزار کیلومتر) در قلمروهای وسیع گسترش یابد و نام امپراتوری او برای تمام مردمان، در جایگاه «سرزمینی در میان چهار دریا»، شناخته شده باشد. پس مورخ وظیفه داشت جایگاه خداگونه امپراتور را در تاریخ سلسله همان امپراتور طوری ثبت کند که حاکمان نقاط دوردست، باج‌گزار او دانسته شوند. به عقیده مورخان چینی، تاریخ فقط سلسله‌ای از وقایع نیست و محیطی است که مردم و پدیده‌ها در آن عمل می‌کنند. بر همین اساس در ادامه، نگاه این مورخان به شاهان ایران بررسی می‌شود.

شاهان ایرانی در باور مورخان چینی

الف. شاهان اشکانی

بیشتر پژوهشگران هم‌نظرند که روابط سیاسی رسمی بین چین و ایران از دوره مهرداد دوم اشکانی آغاز شد.^۷ امپراتور اوو از سلسله هان (Emperor Wu of Han (漢武帝)) (حدود ۱۴۱ تا ۸۷ ق.م) جان‌چیان را دوبار، در مقام فرستاده خود، به مناطق غربی اعزام کرد. جان‌چیان در سفر دوم خود، سفرایی به دربار اشکانی اعزام کرد. براساس گزارش شی‌جی، گویا نخستین دیدار سفرای دو کشور بسیار باشکوه صورت گرفته است:

漢使至安息安息王令將二萬騎迎於東界東界去王都數千里行比至過數十城人民相屬甚多漢使還而後發使隨漢使來觀漢廣大以大鳥卵及黎軒善人獻于漢

«وقتی فرستاده هان برای اولین بار از پادشاهی آن‌شی (اشکانی) دیدن کرد، پادشاه آن‌شی دستور داد تا بیست‌هزار سوار برای استقبال از سفیران دربار هان

(Pulleyblank, 1991: 424-427; 1979: 155؛ اما

وی شو می نویسد:

先是，朝廷遣使者韓羊皮使波斯，波斯王遣使獻馴象及珍物。經于闐，于闐中于王秋仁輒留之，假言慮有寇不達。羊皮言狀，顯祖怒，又遣羊皮奉詔責讓之，自後每使朝獻。

نخست، دربار سفیری به نام هان‌یان‌پی (hán

(韓羊皮) yángpí به بوسی (波斯) (Bosi) [کشور

پارس] فرستاده بود. پادشاه آن کشور سفیران خود را

با هدایایی از قبیل فیل تربیت‌شده و اجناس گران‌بها

از راه ختن به چین فرستاد. چیورن (秋仁) (Qiuren

)، فرمانروای ختن، سفیران پارس را نگه داشت و

بهاغه آورد که شاید راهزنانی در راه باشند. هان‌یان‌پی

این امر را به امپراتور گزارش داد. امپراتور پرخاش

کرد و به او دستور داد فرمانروای ختن را سرزنش

کند. پس از آن، سفیران پارس هر ساله وارد دربار

می شدند (Weishou, 1974, j. 102: 2263).

این گزارش که در وی شو، در ادامه حوادث

اواسط دوره تای‌پین جن‌جون (太 平 眞 君

(平 眞 君) (Weishou, 1974, j. 102: 2263; Yu, 2013, vol. 2: 434)

گوئی این است که امپراتور تای‌اوو (太 武

(武) (Taiwu) فرستاد و یزدگرد نیز پی‌درپی به دربار او سفیر

می فرستاد. از این رو ارتباط سیاسی ساسانیان با چین

به سال‌های میانی دهه ۴۴۰م برمی‌گردد؛ به‌ویژه آنکه

چیورن در سال ۴۶۶م فرمانروای ختن بود و در

نامنی‌های حاصل از حملات اقوام رورو (蠕 蠕

(蠕 蠕) درگیر بود (Zhu, 2017: 209-2010).

وی شو نیز به نامنی آسیای مرکزی اشاره می‌کند

که به احتمال، از تاخت‌وتاز هون‌ها بسیار متأثر بوده

است. پس از این گزارش تا اوایل سده هشتم میلادی

اشکانی» و «پیشکش هدایا به امپراتور توسط شاه

اشکانی» استفاده کرده است (Ban Gu, 1959, j.96: 3889-3890; Hulsewé, 1979: 117-118)

هان‌شو، بر ارسال سفیر از چین به ایران برای

نخستین بار تأکید شده است؛ چون این کتاب نخستین

تاریخ سلسله‌ای بود و باید براساس منویات

امپراتوران هان، مانند امپراتور اوو نوشته می‌شد، در

هنگام پیشکش هدایای شاه ایران به امپراتور اوو،

نویسنده به طور واضح از لقب «پسر خدا»

(Tianzi(天子)) یاد کرد. در نظر چینیان باستان،

امپراتور یا پسر خدا عالی‌ترین امپراتور جهانی بود که

تیان‌شیا یا همه جای زیر آسمان (Tianxia or all

under heaven، چینی: 天子 را اداره می‌کرد.^۸

هوهان‌شو واپسین اثری است که درباره تبادل

سفرا بین دو کشور گزارش می‌دهد. این کتاب در دو

قسمت درباره «پیشکش» (Xiàn (獻) سفیر اشکانی،

همراه با هدایایی همچون شیر و فوبا به دربار امپراتور

ژان (漢 章 帝) (Emperor Zhang of Han

۸۹ تا ۷۵ ق.م)، از دودمان هان و «پیشکش شیر و

پرندگان بزرگ تیائوجی (Tiaozhi(條 支)) (سرزمین

عرب)^۹ به دربار هان توسط مان‌کو (Manqu (滿 屈))

گزارش دارد. در اینجا منظور از مان‌کو، به احتمال

پاکور دوم (۱۰۵ تا ۷۹ م) یا منوچهر^{۱۰} است (Fan Ye

范 晔, 1971, j. 88: 2918-19; Hill, 2009: 239;

Wang Tao, 2007: 101). تنها در یک جا، از ارسال

سفیری به سرزمین اشکانی برای سفر به امپراتوری

روم سخن می‌رود که البته اشکانیان مانع سفر او به

روم شدند (Fan Ye, 1971).

ب. شاهان ساسانی

پژوهشگران همواره بر این باور بودند که نخستین

سفیر ایران ساسانی به دربار وی شمالی ارسال شد که

هم‌زمان با اواخر دوره یزدگرد دوم بود (Ecsedy,

در ماه دهم سال چهارم جن‌شی (۵۰۷ م) در دوره حکومت امپراتور شی‌زون، هیاطله و پارس و کویان‌تو سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (世宗宣武皇帝正始四年冬十月丁巳，辛未，嚠噠、波斯、渴槃陀〔一三〕並遣使朝獻) (Weishou, 1974, j. 8: 205).

در روز چهارم ماه چهارم سال دوم شی‌پین (516-518) (熙平) (Xiping) (۵۱۷ م) در دوره حکومت امپراتور شیائومین بود که کره، پارس، کاشغر و هیاطله سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (肅宗孝明皇帝熙平二年夏四月甲午，高麗、波斯、疏勒、嚠噠諸國並遣使朝獻) (Weishou, 1974, j. 8: 225).

در روز بیست و چهارم ماه هفتم (کیسه) سال اول شن‌گوئی (518-520) (神龜) (Shengui) (۵۱۸ م) در دوره حکومت امپراتور شیائومین بود که پارس، کاشغر، اووچان (اودیانا) و گوئی‌زی (کوچا یا کوچه) سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (肅宗孝明皇帝神龜元年閏七月丁未，波斯、疏勒、烏菴、龜茲諸國並遣使朝獻) (Weishou, 1974, j. 8: 228).

در روز بیستم ماه پنجم (کیسه) سال دوم جن‌گوان (520-525) (正光) (Zhengguang) (۵۲۱ م) در دوره حکومت امپراتور شیائومین، جومی (شهر آب‌گرم در تاجیکستان) و پارس سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (肅宗孝明皇帝正光二年閏五月丁巳，居密、波斯國並遣使朝貢) (Weishou, 1974, j. 8: 232).

در روز شانزدهم ماه هفتم سال سوم جن‌گوان (۵۲۲ م) در دوره حکومت امپراتور شیائومین بود که پارس، بوهان^{۱۵} و گوئی‌زی سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (肅宗孝明皇帝正光三年秋七月王子，波斯、不漢、龜茲諸國遣使朝貢) (Weishou, 1974, j. 8: 233).

در اواسط سال‌های شن‌گوئی،^{۱۶} این کشور

و زمان بازماندگان یزدگرد سوم در تخارستان، متون چینی بارها از ارسال سفیر «شاه پارس» (Bosi wang (波斯王)) نوشته‌اند که در ادامه، گاه‌شماری این گزارش‌ها به ترتیب نقل می‌شود:

وی‌شو از ارسال نخستین سفیر به دربار ساسانی در اواسط دهه ۴۴۰ م و در ادامه، از ارسال سفیر ساسانی با پیشکش هدایا نوشته است (Weishou, 1974, j. 102: 2263).

در ماه دهم، زمستان سال اول تای‌آن (Tai'an (太安) 455-459) در دوره حکومت امپراتور ون‌چن (Emperor Wencheng of Northern Wei (452-465) (北魏文成帝))، از دودمان وی، پارس و کاشغر سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (高宗文成皇帝太安元年冬十月，波斯、疏勒國並遣使朝貢) (Weishou, 1974, j. 5: 115).

در ماه هشتم سال دوم خه‌پین (Heping (和平) 460-465) در دوره حکومت امپراتور ون‌چن (۴۶۱ م)، پارس سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (Weishou, 1974, j. 5: 120).

روز بیست و چهارم ماه سوم سال اول تیان‌آن (۴۶۶ م) در دوره حکومت امپراتور شی‌یان‌ون (Xianwen of Northern Wei ((北魏獻文帝)) (465-471) کره، پارس، ختن و آسی^{۱۳} سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (顯祖獻文皇帝天安元年春正月乙丑朔...高麗、波斯、于闐、阿囊諸國遣使朝獻) (Weishou, 1974, j. 6: 126).

بهار، ماه دوم سال اول چن‌مین (Chengming (承明) 476) در دوره حکومت امپراتور شی‌یان‌ون (۴۷۶ م) رورو (چینی: rúró) (蠕蠕)، کره، کوموشی^{۱۴} و پارس سفیران خود را با هدایا به دربار فرستادند (顯祖獻文皇帝承明元年春二月，蠕蠕、高麗、庫莫奚、波斯諸國並遣使朝貢) (Weishou, 1974, j. 7: 142).

شدند. این امپراتور دین بودا را در حکم مذهب رسمی لیان اعلام کرد و پایتخت او میزبان راهبان و بازرگانان خارجی شده بود (Wright, 1959:51). دوره زمامداری امپراتور اوو با دهه‌های پایانی پادشاهی قباد اول و جلوس خسرو اول بر تخت شاهی (۵۳۱ تا ۵۷۹م) مصادف بود. دورانی که بازگویی اعتلایی در تاریخ ساسانیان بود.

با نگاه به سابقه ارتباط سیاسی بین چین و ایران، مشخص می‌شود ساسانیان همواره سفیر خود را از مسیر شمالی جاده ابریشم به دربار حکومت‌های چینی اعزام می‌کردند و تا چند قرن پس از سقوط سلسله هان، سفیری به حکومت‌های جنوبی چین نفرستادند؛ اما در نیمه اول سده ششم میلادی برای نخستین بار شاهد آن هستیم که ساسانیان به جنوب چین، به دربار لیان نیز سفیر ارسال کرده‌اند. شاید چنین چرخشی به علت نزاع‌های داخلی در خاندان وی شمالی بود که در سال ۵۳۴م، به تقسیم امپراتوری وی به بخش شرقی و غربی منجر شد.

در زمان خسرو اول، نویسنده کتاب جوشو (Zhōu Shū (周書)) از فرستادن سفیر می‌نویسد که این بار از جانب امپراتور سوئی بود:

در سال دوم دوره حکومت امپراتور فی (Fei of Western Wei (西魏廢帝) (551-554)) از دودمان وی غربی، پادشاه پارس سفیران خود را با هدایا به دربار فرستاد (魏廢帝二年，其王遣使來獻方物) (Linghu Defen, 1971, j. 50: 920).

در ادامه، کتاب سوئی یا سوئیشو (Suí Shū (隋書)) به ارسال سفیر در دوره خسرو دوم اشاره می‌کند:

پارس گه‌گاه سفیران خود را به دربار ما می‌فرستاد. امپراتور یان (Yang of Sui (隋煬帝) (604-618)) از دودمان سوئی فرماندهی به نام لی‌یوه

سفیران خود را با پیام‌های دولتی و هدایا به چین فرستاد. در پیام نوشته شده است امپراتور کشور عظیم و پسر خدای کشور آسمانی است. این جانب آرزو دارم جایی که خورشید از آن طلوع می‌کند، همیشه زیر فرمان آن امپراتور باشد. جوخه‌دو،^{۱۷} پادشاه پارس، با احترام فراوان این پیام را می‌رساند. امپراتور این اقدامش را تحسین می‌کند^{۱۸} و از آن پس، سفیران خود را به طور مرتب با هدایا می‌فرستد (神龜中其國遣使上書貢物云：「大國天子，天之所生，願日出處，常為漢中天子。波斯國王居和多千萬 敬拜。」朝廷嘉納之。自此每使朝獻) (Weishou, 1974, j. 102: 2272).

لیان‌شو دیگر متن مهمی است که از پیشکش هدایا به فغفور چین سخن می‌گوید. در فصل‌های سوم و پنجاه و چهارم به ترتیب دو و یکبار از ورود سفیر شاه پارس سخن می‌رود که عبارت است از: سرزمین پارس در سال دوم دوره جون‌داتون (Zhōng dàtōng (中大通) 529-534) سفیرایی را فرستاد که دندان بودا را پیشکش کردند (Yao Cha et al, 1973, j. 54: 815) (波斯國，中大通二年，遣使獻佛牙).

در ماه هشتم از سال پنجم دوره جون‌داتون (۵۳۳م)، سرزمین پارس سفیری به همراه هدایا برای پیشکش فرستاد (中大通五年秋八月庚申，波斯國遣使獻方物) (Yao Cha et al, 1973, j. 3: 77). در ماه چهارم از سال اول دوره داتون (۵۳۵م)، سرزمین پارس هدایایی را پیشکش کرد (大同元年 (Yao Cha et al, 夏四月庚子，波斯國獻方物) (1973, j. 3: 79).

هر سه هیئت به دربار امپراتور اوو (Emperor Wu of Liang (梁武帝) (464-549)) از خاندان لیان (Liang dynasty (梁朝) (۵۰۲ تا ۵۵۷م))، وارد

使來朝，并獻方物。四月，遣使獻瑪瑙牀
(Liu xu, 1975, j. 198: 5313)

در ماه چهارم سال نهم تیان‌بائو (۷۵۱م) سفیران آن سرزمین فرش‌های آتش‌رنگ برای رقص و مروراید سوراخ‌نشده را هدیه کردند (九年四月，獻火毛) (Liu xu, 繡舞筵、長毛繡舞筵、無孔真珠) (Liu xu, 1975, j. 198: 5313)

در سال ششم دالی (Dàlì (大曆) 766-779) (唐代宗) (۷۶۷م) در دوره حکومت دائی‌زون (762 – Emperor Daizong of Tang 779) (大曆六年，遣使來) خود را با هدایا به دربار فرستاد (Liu xu, 1975, j. 198: 5313) 朝，獻真珠等)

مطالب ذکر شده از متون به اصطلاح «تاریخ‌های سلسله‌ای»، مهم‌ترین گزارش‌ها درباره حضور سفرا در دربار امپراتوران چین است که همه، باج و خراجی برای پیشکش نزد امپراتور می‌آوردند. پیشکش باج از سوی حکومت‌های هم‌جوار و ایالت‌های پادشاهی میانه، نوعی ابراز اطاعت به امپراتور بود؛ در حالی که چینی‌ها در ذهن خود، پیشکش خراج کشورهای دوردست و بربر را در حکم «پذیرش تمدن چین» تعبیر می‌کردند که همواره بخشی از این نمایش آیینی در دربار چین بود (Fairbank, 1949: 133).

براساس این متون، سفرای رسمی شاهان اشکانی و ساسانی، برای مثال سفیر مهرداد دوم اشکانی، به دربار چین شرفیاب می‌شدند تا با تمدن چین آشنا شوند و با تأثیرپذیری از شکوه و جلال امپراتوری «دگرگون شوند» (Sima Qian, 1959, j.123: 3172-3173). دیدار با امپراتور بیشتر شبیه نمایشی بود از «گرامیداشت مشفقانه مردمی» که به نیت ادای احترام، تجدید بیعت (مربوط به بازماندگان یزدگرد)، پرداخت باج و البته تصدیق سلطه خدایگانی او «از دوردست‌ها آمده بودند» و این برای چینی‌ها ارزش معنوی داشت (Fairbank, 1949: 139).

را در حکم سفیر خود، به پارس فرستاده بود و پادشاه آن کشور نیز به نوبه خود، سفیرانی با هدایا همراه لی‌یوه به دربار چین فرستاد (波斯每遣使貢獻) 煬帝遣雲騎尉李昱使通波斯，尋遣使隨昱貢 (Wei Zheng, 1973, j. 83: 1857) 方物)

اما مفصل‌ترین گزارش درباره ساسانیان، به دوره تانگ برمی‌گردد. در *جیوتانگ‌شو* (舊唐書) (Jiu Tangshu) و *شین‌تانگ‌شو* (新唐書) (Xin tangshu) درباره ارسال سفیر توسط یزدگرد سوم به دربار تانگ و البته پناهندگی بازماندگان او به دربار تانگ سخن رفته است. درباره این موضوع در مقاله‌های دیگر به طور مفصل صحبت شده است (Compareti, 2003: 197-199; Daryaei, 2003: 540-542; Pasha Zanus, 2018: 500)

برخی از گزارش‌ها درباره سفرای پارس در *جیوتانگ‌شو* عبارت است از:

. در سال بیست و یکم جن‌گوان (貞觀) (Zhenguan (627-649) (觀) (۶۴۸م)، در دوره حکومت امپراتور تائیزون (唐太宗) (Taizong of Tang (626-649)) از دودمان تانگ، یزدگرد سفیران خود را با پیشکش یک جانور، به دربار فرستاد (伊嗣候，二十一年，遣使獻一獸) (Liu xu, 1975, j. 198: 5312).

از آن پس، پیروز بارها سفیران خود را با هدایا به دربار فرستاد (是後數遣使貢獻) (Liu xu, 1975, j. 198: 5312-5313)

. از سال دهم کائی‌یوان (開元) (Kaiyuan era (713-741) (۷۲۳م) در دوره حکومت امپراتور شوان‌زون (唐玄宗) (Xuanzong (713-756)) تا سال ششم تیان‌بائو (天寶) (Tianbao era (742-756) (۷۴۸م) پارس برای ده‌بار، سفیران خود را با هدایا به دربار فرستاد. در ماه چهارم تخت مرصع به عقیق را تقدیم کرد (自開元十年至天寶六載，凡十遣

در دوره حکومت امپراتور شوانزون، امپراتور به فرمانروای طبرستان لقب «شاه گون‌هوا» (Gōng huà) (恭化王) داد. در کتاب آمد که: در پیام روز بیست و دوم ماه دوم سال سوم تیان‌بائو، امپراتور در فرمان سلطنتی اعلام کرد که نیت امپراتوران از حکومت، گستراندن لطف و محبت به مردم سرزمین‌های دور و نزدیک است. میل و علاقه قبیله‌های سرزمین‌های گوناگون، نشانه احترام و اطاعت آنها از امپراتوری است. الوشی دو (ā lǔ shī 阿魯施多) شاه طبرستان، خردمند و دوراندیش است و از سفیران دربار پذیرایی شاهانه کرده و همیشه سفیران خود را با باج و گزارش اوضاع کشور خود به دربار فرستاده است. او بسیار خوش عهد و پیمان است. از همین رو شایسته اعتماد امپراتور است. هم‌اکنون لقب «شاه گون‌هوا» را به او تفویض می‌کنم و امیدوارم همچنان به اجرای مسئولیت‌های سنتی خود ادامه دهد. در سرزمین خود با مردم مهربان و بخشنده باشد و در میان شاهان دور و نزدیک، در اطاعت از دستورات امپراتور الگو باشد» (Wang Qinruo, 1960).

لحن و متن فرمان امپراتور گویای تعامل بین امپراتور با یکی از حاکمان زیردستش است. اهدای لقب «شاه گون‌هوا»^{۲۰} به اسپهبد خورشید، یادآور لقب‌های پیروز و نرسه ساسانی در دربار تانگ است که رسمی رایج برای ایجاد پیوند بین دربار چین و شاهان محلی بوده است. اقدامی که تأکیدی بر پذیرش جایگاه خداگونه او بود (Compareti, 2003: 203). بیانی این‌گونه درحقیقت، تأکید مورخان چینی است بر خواست ملت‌های دوردست در استفاده از اندرزه‌های مشفقانه امپراتور، با هدف اداره بهتر سرزمین خود تا این‌گونه در میان شاهان دور و نزدیک، در اطاعت از دستورات امپراتور، الگو باشند.

در همین راستا و برپایه گزارش وی‌شو، جوخه‌دو یا قباد اول با احترام فراوان خطاب به امپراتور می‌گوید: «امپراتور کشور عظیم و پسر خدای کشور آسمانی است. این جانب آرزو دارم جایی که خورشید از آن طلوع می‌کند، همیشه زیر فرمان آن امپراتور باشد». پس از این صحبت، امپراتور قباد را تحسین کرد (Weishou, 1974, j. 102: 2272).

بر همین اساس، متون چینی بارها از فرستادن سفیر توسط شاهان ایران گزارش ثبت کرده‌اند تا این‌گونه برای امپراتور خود، مشروعیت جهانی کسب کنند؛ برای نمونه، نویسنده ون‌شین تون‌کائو (Wenxian Tongkao (文献通考)) در قسمت مربوط به ایران که حدود یک صفحه را شامل می‌شود، نه مرتبه از واژه «پیشکش کردن» استفاده کرده است (Mǎ Duānlín, j. 339).

نمونه بارز تصدیق سلطه خدایگانی امپراتور و پذیرش قدرت او را در گزارش مورخان چینی درباره اسپهبد خورشید (۱۲۳ تا ۱۴۳ق/۷۴۰ تا ۷۶۰م)، حاکم طبرستان، می‌بینیم (ابن‌اسفندیار، ۱۳۲۰: ۱۸۴). متون چینی از اسپهبد خورشید با نام «آلوشی دو» (ā lǔ shī 阿魯施多)) یاد می‌کنند که بین او و دربار تانگ روابط گرمی برقرار شده بود. دانشنامه زه‌فو یوان‌گویی (Cefu Yuanguì (冊府元龜)) گزارشی مفصل درباره تعامل امپراتور با شاه طبرستان در اختیار می‌گذارد که عبارت است از:

天寶三年閏二月封又拔薩憐國王為恭化王冊曰：維天寶三年歲次甲申閏二月乙未朔二十三日丙辰皇帝詔曰：於虐王化所及禮在於懷柔蕃部有歸義存於冊命咨爾陀拔薩憐國王阿魯施多志懷恭順深達智謀賓以使臣修其職貢信義昭著深可褒稱是用命爾為恭化王爾其祇奉典冊懋遵風教忠勤自勵始終無違用率於遐邦以宣我朝命可不慎歟。

«در ماه دوم (کیسه) سال سوم تیان‌بائو^{۱۹} (۷۴۴م)،

کشورهای دوردست می‌فرستاد، آنها سفیر عادی به حساب نمی‌آمدند و «فرستادگان آسمانی» از «دربار افلاکی پسر خدا» بودند (کیسینجر، ۱۳۹۸: ۲۸).

نتیجه

مفاهیم «جون‌گوا» و «پسر خدا» و «بربرهای دوردست»، مهم‌ترین ارکان جهان‌بینی سیاسی چین باستان بودند. امپراتوران چین بر این باور بودند تلاش برای به زیر نفوذ درآوردن کشورهایی که به واسطه قهر طبیعت در فاصله‌های دوردستی از چین قرار داشتند، بی‌فایده است. این جهان‌بینی، استثناگرایی فرهنگ «جون‌گوا» را برای آنها به ارمغان آورد. در این استثناگرایی، اندیشه‌ها و ارزش‌های چینی صادراتی نبود و وظیفه بربرها بود به چین سفر کنند و این اندیشه‌ها و ارزش‌ها را جست‌وجو کنند.

همان‌طور که گفته شد، مفهوم سرزمینی جون‌گوا و بربرهای پیرامون آن تأکیدی بود بر محوری بودن تمدن چین که در متون تاریخی چین نیز تبلور یافت. بر همین اساس، این متون همواره از پیشکش کردن هدایا به امپراتور خود سخن می‌گویند؛ زیرا سرزمین خود را مرکز جهان و امپراتور را محور آن می‌دانند. درحقیقت، چاپلوسی و تملق امپراتور در کنار رعایت دقیق تشریفات امپراتوری، از محورهای اصلی فرهنگ سیاسی چین یا سرزمین میانه بود. پیشکش هدایا توسط شاهان اشکانی و ساسانی و نامه‌های شاهان، از جمله نامه قباد اول، به امپراتور چین در همین راستا تفسیر می‌شد.

درواقع، «سیستم خراج» بیشتر با «نظم جهانی کنفوسیوس» در ارتباط بود و به واسطه آن، کشورهای همسایه برای تأمین ضمانت‌های صلح و تجارت، «پیشکش باج» را انجام می‌دادند. اقوام یا پادشاهی‌های همسایه ناچار بودند براساس برنامه، فرستاده‌ای به

نوع رفتار با سفرا برخاسته از قوانین مندرج در سیستم خراج (中華朝貢體系) (Zhōnghuá cháoòng tǐxì) (貢體系)) دربار امپراتور چین بود که در تجارت و روابط خارجی با سرزمین‌های دیگر، بر تصدیق نقش برتر و محوری چین در شرق آسیا تأکید می‌کرد. برای چینی‌ها اهمیت این نقش تا آنجا بود که در مناطق مرزی پر مناقشه، مراکزی با نام «اداره قیمومت و سرپرستی» ایجاد می‌کردند تا سلطه محوری امپراتور را در چهارگوشه جهان گسترش دهند (Twitchett, 1979: 203, 205). پس از آنکه در سال ۶۵۷م، سپاهیان تانگ قلمرو ترک‌های غربی را فتح کردند تا شکست امپراتوری تانگ از اعراب در سال ۷۵۱م، بسیاری از مناطق غربی آسیای مرکزی در پوشش «اداره قیمومت آن‌شی» (安西) (Ānxīdūhùfǔ (都護府)) اداره قیمومت آن‌شی شهرهای بزرگ آسیای مرکزی را زیر سلطه داشت. در سال ۶۵۹م، سغد، فرغانه، تاشکند، بخارا، سمرقند، بلخ، هرات، کشمیر، تخارستان، کابل و قسمتی از شرق دریای خزر تسلیم و خراج‌گزار دربار تانگ شدند (Ou Yangxiu, 1975: j. 221, 6259). تمام این سرزمین‌ها باید رسم ادای احترام به امپراتور را نیز می‌آموختند. درحقیقت، نزد امپراتور اهمیت رسم گاو تاو یا ادای احترام به‌حدی مهم بود که درباریان گاهی سفرای بیگانه را برای به جا نیاموردن تعظیم به خدایگان، شایسته سرزنش می‌دانستند؛ برای نمونه، هنگامی که جیو‌تانگ‌شو از حضور سفیر داشی ((Dà shí(大食)) (خلافت اسلامی) در دربار امپراتور تانگ سخن می‌گوید، اشاره می‌کند تعظیم‌نکردن سفیر باعث شد منشی دربار^{۲۲} به امپراتور اظهار کند: «سرزمین داشی دور بوده و رسم و آیین دیگر دارد؛ از این رو سفیر را نمی‌توان سرزنش کرد» (Liu Xu, 1975: j. 198, 5311-5313). در مقابل، اگر دربار چین سفیری به

«علیرغم وجود امتیازات جغرافیایی، بقای تمدن چین که از زمان ظهور بودیسم تغییر چندانی نکرده است، پدیده‌ای در خور توجه است» و از این لحاظ تمدنی «قابل مقایسه با چین در جهان وجود نداشته است» (راسل، ۱۳۹۶: ۳۳).
۲. برای مطالعه بیشتر در این باره و نظریه‌های تفسیر تاریخ چین، بنگرید به: (دریر، ۱۳۹۵: ۶۴).

۳. برای مطالعه بیشتر درباره رسم «کاو تاو» در دربار چین بنگرید به فصل دوم کتاب «چین» اثر ارزشمند هنری کیسینجر: (کیسینجر، ۱۳۹۸: ۷۸ تا ۸۵).

۴. مردم شیبا اشاره به مردم زیر سلطه دودمان شیبا دارد که از سال ۱۵۵۸ تا ۱۹۸۹ پیش از میلاد در نواحی مرکزی چین، شامل مناطق جنوبی استان شانسی و غرب استان خنان امروزی، فرمان می‌راندند. دایو مؤسس سلسله شیبا قهرمانی است که سیل را مهار کرد. مردم شیبا اصلی‌ترین و اصیل‌ترین ساکنان چین باستان بودند.

۵. ژان گواسه یا سالنامه‌های دولت‌های متخاصم اثری تاریخی در چین است که دربردارنده اطلاعات مهمی درباره ویژگی‌های تاریخی و اجتماعی دوره دولت‌های متخاصم (سده‌های پنجم تا سوم پیش از میلاد) است.
۶. بنگرید به: (فانگ، ۱۳۹۶: ۲۲ و ۲۳).

۷. وانگ تائو با تکیه بر کتاب زیجی تونگ‌جیان (*Zizhi tongjian*) نوشته سیمائونگ (۱۰۱۹ تا ۱۰۸۶ م)، مورخ سلسله سونگ، استدلال می‌کند آغاز تماس مستقیم دربار اشکانیان و هان از دوره مهرداد دوم در سال ۱۰۵ م بوده است. سیمائونگ در تاریخ خود آورده است نخستین دیدار سفیر هان از آن‌سی در سال ۱۰۵ ق.م بود. سفیر از پامیر گذشته تا به سرزمین اشکانیان برسد و با فرستاده‌ای پارتی که با خود تخم شترمرغ و جادوگر آورد، به چین برگشت (Wang Tao, 2007: 100).

۸. این مفهوم که از زمان سلسله ژو (*Zhou* چینی: 周، حدود ۱۰۴۶ تا ۲۵۶ ق.م) و براساس دستگاه فلسفی آیینی فرمان آسمان (*Tiānmìng*، چینی کلاسیک: 天命) ابداع شده بود، تلاش می‌کرد مشروعیت امپراتور را برای مردم چین توجیه کند.

چین بفرستند تا با پیشکش باج و ادای احترام به امپراتور چین، برتری او را تصدیق کنند. به تدریج، این روال، در ارتباط با حکومت‌ها یا پادشاهی‌هایی که همسایه نبودند نیز رعایت شد. اگرچه این پادشاهی‌ها ادعاهای سلسله‌مراتب و تبعیت چین را نمی‌پذیرفتند و خود را ملزم به رعایت آن نمی‌دانستند.

در متون چینی، این نگاه به کشورهای دوردست گسترش یافت تا تأکیدی باشد بر نقش محوری «پسر خدا» در «سرزمین میانه» در جهان شناخته شده آن زمان. به طور مشخص، گزارش مورخان چینی درباره فرمان امپراتور به شاه طبرستان نمونه بارز تأکید آنها بر سلطه خداگونه امپراتور در جهان آن زمان است. این اقدام از محوریت پادشاهی میانه و البته تلاش سرزمین‌های دوردست در جلب نظر امپراتور نشان دارد.

پی‌نوشت

۱. امروزه بیشتر پژوهشگران و چین‌شناسان مطرح بر این باورند که «تداوم تاریخی» و تاحدودی «انزوای جغرافیایی» دو ویژگی انکارناپذیر تاریخ چین از گذشته تا امروز است (Fitzgerald, 1956: 136-137; Lipman, 2006: 29). نبود هرگونه گسست در تاریخ چین خود در سایه دو ویژگی مذکور رخ داده است. از یک سو چین در دوره باستان خاستگاه تمدنی شرق آسیا بود و در شرق دور، تمدنی هم‌تراز با آن وجود نداشت؛ از سوی دیگر، از دوره هان نظام اجتماعی و اداری و سیاسی حکومت‌های چین براساس آیین و باورهای کنفوسیوسی پی‌ریزی شده و در دوره تانگ، با نظام آزمون سراسری در چین نهادینه شده بود (دریر، ۱۳۹۵: ۵۸). درحقیقت، پس از امپراتوری هان، حکومت‌های چین همواره بر پایه نظام اداری و نظم سلسله‌مراتبی کنفوسیوسی حکومت می‌کردند؛ به طوری که تغییر سلسله‌های حاکم تنها تحول در تاریخ چین بود و شالوده اصلی جامعه براساس نظم کنفوسیوسی تغییر نمی‌یافت. به گفته برتراند راسل در کتاب مسئله چین،

۹. احتمال بسیار شترمرغ سوریه.
۱۰. شاه فارس در نیمه اول سده دوم میلادی.
۱۱. منظور از رورو، نام اتحادیه‌ای از قبایل کوچ‌نشین به رهبری مغول‌های نخستین (نیای مغولان) در مرزهای شمالی چین بود که در پایان سده چهارم میلادی تا سال ۵۵۲م قلمرویی به نام خاقانات روران (Rouran Khaganate) برای خود ترتیب دادند.
۱۲. این گزارش در متن آمده است.
۱۳. به طور دقیق مشخص نیست این نام به کدام منطقه از آسیای مرکزی اطلاق می‌شده است.
۱۴. کوموشی (Kùmò Xī چینی: 庫莫奚) مردمی استپی و از تبار مغولان بودند که از سال ۲۰۷ تا ۹۰۷م در شمال شرقی چین سکونت داشتند.
۱۵. شاید به بخارا اشاره می‌کند.
۱۶. دوره شن‌گویی دومین دوره از دوران سلطنت امپراتور شیائومین از دودمان وی است. این دوره نام سال‌های ۵۱۸ تا ۵۲۰ از دوران سلطنت شیائومین است.
۱۷. قباد اول.
۱۸. متن این نامه در ون‌شین تون‌کائو نیز آمده است (Mǎ Duānlín, j. 339).
۱۹. تیان‌باو نام آخرین دوره (۷۴۲ تا ۷۵۶م) شاهی امپراتور شیوانزون (Emperor Xuanzong/唐玄宗) از سلسله تانگ است که در سال‌های ۷۱۳ تا ۷۵۶م حکومت می‌کرد.
۲۰. این لقب به معنی سرداری است که به دربار امپراتور تانگ پیوسته و به امپراتور تعظیم کرده است.
۲۱. در متن جیو تان‌شو از این مقام با نام منشی دربار (中書令) یاد شده است.
۲۲. در متن جیو تان‌شو از این مقام با عنوان منشی دربار (中書令) یاد شد.
۲. چو جای و وینبرگ جای، (۱۳۹۶)، تاریخ فلسفه چین، ترجمه ع. پاشایی، تهران: نگاه معاصر.
۳. دریر، جون توفل، (۱۳۹۵)، سیاست و حکومت در چین، ترجمه فریبرز ارغوانی پیرسلامی و فاطمه فروتن، تهران: مخاطب.
۴. راسل، برتراند، (۱۳۹۶)، مسئله چین، ترجمه امیر سلطانزاده، ج ۲، تهران: علم.
۵. فانگ، یو-لان، (۱۳۹۶)، تاریخ فلسفه چین، ترجمه فرید جواهرکلام، تهران: فرزانه‌روز.
۶. کیسینجر، هنری آ، (۱۳۹۸)، چین، ترجمه حسین راسی، تهران: فرهنگ معاصر.
۷. یاسپرس، کارل، (۱۳۹۸)، کنفوسیوس، ترجمه احمد سمیعی گیلانی، تهران: خوارزمی.
- ب. منابع لاتین**
8. Ban Gu, (1959), *Hanshu*, Beijing: Zhonghua shuju, j. 96a, pp. 3889-3890.
9. Boltz, William G., (1986), "Early Chinese Writing," *World Archaeology*, Vol. 17, No. 3, Early Writing Systems, 420-436.
10. Cheng, Anne (1993), "Ch'un ch'iu 春秋, Kung yang 公羊, Ku liang 穀梁 and Tso chuan 左傳". In Loewe, Michael (ed.). *Early Chinese Texts: A Bibliographical Guide*. Early China Special Monograph Series. 2. Berkeley: Society for the Study of Early China; Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley. pp. 67-76.
11. Compareti, M (2003), "The Last Sasanians in China." *Eurasian Studies*, no. 2, pp. 197-213.
12. Confucius, (1893), *The Chinese Classics: The Life and Teachings of Confucius (Analects, Great Learning, Doctrine of the Mean)*, Vol. 1, Translated by James Legge, Oxford: Clarendon Press.
13. Confucius, (1939), *The Chinese Classics: the Shoo King or the Book of Historical Documents (two parts)*, Vol. 3, Part. 1, Translated by James Legge, Oxford: Clarendon Press.
14. Daryaeae, T (2003), "The Sons and Grandsons of Yazdگرد in China." *Iranshenasi: A Journal of Iranian Studies*, no. 3, pp. 540-548.
15. Ecsedy, I., (1979), "Early Persian
- کتابنامه**
- الف. منابع فارسی**
۱. ابن‌اسفندیار کاتب، بهالدین محمدبن حسن، (۱۳۳۰)، تاریخ طبرستان، ج ۱، تصحیح عباس اقبال، تهران: کلاله خاور.

Iranian Relations, i in pre-Islamic times," Encyclopedia Iranica, Vol. V, Fasc. 4, 424-431.

28. Pasha zanous, Hamidreza, Esmail Sangari (2018), " The Last Sasanians in Chinese Literary Sources: Recently Identified Statue Head of a Sasanian Prince at the Qianling Mausoleum ", Iranian Studies, vol. 51, Issue 4, pp. 499-515.

29. Sima Qian, (1959), *Shiji* , Beijing, Zhonghua shuju, j. 123, pp. 3162-63, 3169-70, 3172-74 [all standard histories are quoted in their Zhonghua shuju editions].

30. Shaughnessy, Edward L., (1993), "Shang shu 尚書". In Loewe, Michael (ed.). *Early Chinese Texts: A Bibliographical Guide*. Berkeley: Society for the Study of Early China; Institute for East Asian Studies, University of California Berkeley. pp. 376-389.

31. Twitchett, D., (1979), *Cambridge History of China, Sui and T'ang China 589-906, Part I, vol.3*, Cambridge University Press.

32. Wang Qinruo 王钦若, (1960), *Cefu yuangui 册府元龟*, Chinese Text Projec, Online Edition, available at

<https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=657319>.

33. Wang Tao. (2007), "Parthia in China: a Re—examination of the Historical Records," in: *The Age of the Parthians: The Idea of Iran*, vol. II, London, pp. 87—104.

34. Watson, Burton, (1958), *Ssu Ma Ch'ien Grand Historian of China*. New York and London: Columbia University Press.

35. Wei Zheng 魏征, (1973), *Suishu 随书*, Beijing, Zhonghua shuju, j. 83.

36. Wei Shou 魏收. (1974), *Weishu 魏书*, Beijing: Zhonghua shuju.

37. Wilkinson, Endymion, (2012), *Chinese History: A New Manual*, Harvard-Yenching Institute Monograph Series 84. Cambridge, MA: Harvard-Yenching Institute; Harvard University Asia Center.

38. Wright, A. F. (1959). *Buddhism in Chinese History*, Stanford, CA: Stanford University Press.

39. Yao Cha, Yao Silian, (1973), *Liangshu*, Beijing: Zhonghua shuju.

40. Zhou Wenjiu, Zhang Jingpeng, (2007), "关于"中华民族是一个"学术论辩的考察" [On the academic argument that "the Chinese nation is one"]. *Minzu Yanjiu*. No. 3, pp. 20-29.

Envoys in Chinese Courts," in *Studies in the Sources on the History of Pre-Islamic Central Asia*, edited by J. Harmatta, Budapest, 153-62.

16. Fairbank, J. K., (1942), 'Tributary. Trade and China's Relations with the West', *The Far Eastern Quarterly*, Vol. 1, No. 2, pp. 129-49.

17. Fan Ye (范晔). (1971), *Hou Hanshu (后汉书)*, Beijing: Zhonghua shuju, j(vol). 88.

18. Fitzgerald, C. P (1956), "Continuity in Chinese history." *Historical Studies: Australia and New Zealand*, Vol. 7, No. 26, pp. 136-148

19. Hill, John E., (2009), *Through the jade gate to Rome: a study of the silk routes during the Later Han Dynasty 1st to 2nd centuries CE: an annotated translation of the chronicle on the 'Western Regions' in the Hou Hanshu*, Charleston, South Carolina: BookSurge Publishing.

20. Huang, Chun-chieh, (2006), "Lun Zhongguo jingdian zhong 'Zhongguo' gainian de hanyi ji qi zai jinshi Riben yu xiandai Taiwan de zhuanhua" (The idea of "Zhongguo" and its transformation in early modern Japan and contemporary Taiwan), *Taiwan Journal of East Asian Studies (Taiwan dongya wenming yanjiu xuekan)* 3, 2, pp. 91-100.

21. Hulsewé , Anthony F.P, and Michael, Loewe., (1979), *China in Central Asia: The Early Stage 125 BC – AD 23: an annotated translation of chapters 61 and 96 of the History of the Former Han Dynasty*, Sinica Leidensia, Vol. XIV, Leiden, E.J. Brill.

22. Linghu Defen, (1971), *Zhoushu(周書/周书)*, Beijing, Zhonghua shuju.

23. Lipman, Jonathan (2009), 'The "Rise" of China: Continuity and Change'. In *Global Giant: Is China Changing the Rules of the Game?* Eva Paus, Penelope B. Prime, and Jon Western (eds.), Hampshire, Palgrave MacMillan, pp. 29-47.

24. Liu Xu. (1975), "Western Barbarians", *Old Books of the history of Tang Dynasty*, Volume 198, Biographieslives 148, Beijing.

25. Mǎ Duānlín 馬端臨, *Wenxian Tongkao (文獻通考)*, j. 339, available at Database of Chinese classic ancient books via <http://www.guoxue123.com/shibu/0401/01wxtk/342.htm>

26. Ouyang Xiu, Song Qi zhuan, (1975), *New Books of the history of Tang Dynasty*, Volume 221(II), Biographieslives 146(II). Beijing: Chinese publisher.

27. Pulleyblank , E. G. (1991) "Chinese-

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی